

KONFERENCIAKÖTET

Conference Proceedings

**Nemzetközi tudományos konferencia
a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából**
International Scientific Conference
on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2025. november 6.
6 November 2025, Sopron

**FEJLŐDÉSI PÁLYÁK ÉS ÚJ TÖRÉSVONALAK A
FENNTARTHATÓSÁGI ÁTMENET IDŐSZAKÁBAN**

DEVELOPMENT TRAJECTORIES AND NEW DIVIDES IN TIMES OF SUSTAINABILITY TRANSITIONS

Szerkesztők / Editors:

RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2025. november 6. / 6 November 2025, Sopron

**FEJLŐDÉSI PÁLYÁK ÉS ÚJ TÖRÉSVONALAK A
FENNTARTHATÓSÁGI ÁTMENET IDŐSZAKÁBAN**
DEVELOPMENT TRAJECTORIES AND NEW DIVIDES
IN TIMES OF SUSTAINABILITY TRANSITIONS

KONFERENCIAKÖTET
CONFERENCE PROCEEDINGS

LEKTORÁLT TANULMÁNYOK / PEER-REVIEWED PAPERS

Szerkesztők / Editors:

RESPERGER Richárd – SZÉLES Zsuzsanna – TÓTH Balázs István

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

UNIVERSITY OF SOPRON PRESS

SOPRON, 2026

JUBILEUMI
TUDOMÁNYÜNNEP
2025

SCIENCE
JUBILEE
2025

Mottó: „200 év a tudás és a társadalom szolgálatában”
/ Motto: „200 years to knowledge and service to society”

**MAGYAR
TUDOMÁNY
ÉVE 2025/2026**

Felelős kiadó / Executive Publisher: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila
a Soproni Egyetem rektora / Rector of the University of Sopron

Szerkesztők / Editors:

Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. habil. TÓTH Balázs István

Lektorok / Reviewers:

Dr. BARTÓK István, BAZSÓNÉ Dr. BERTALAN Laura, Dr. BEDNÁRIK Éva,
Dr. CZIRÁKI Gábor, Dr. DIÓSSI Katalin, Dr. habil. BARANYI Aranka,
Dr. habil. JANKÓ Ferenc, Dr. habil. JUHÁSZ Tímea, Dr. habil. PAÁR Dávid,
Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád, Dr. habil. SZABÓ Zoltán, Dr. habil. TÓTH Balázs István,
Dr. HOSCHEK Mónika, Dr. KARNER Cecília, Dr. KERESZTES Gábor,
Dr. habil. KOLOSZÁR László, Dr. KÓPHÁZI Andrea, Dr. MÉSZÁROS Katalin,
Dr. NÉMETH Nikoletta, Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. PALANCSA Attila,
PAPPNÉ Dr. VANCSÓ Judit, Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉKELY Csaba,
Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. SZÓKA Károly, Dr. TAKÁTS Alexandra

Tördelőszerkesztő / Layout Editor: Dr. RESPERGER Richárd

ISBN 978-963-334-579-5 (pdf)

DOI: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-579-5>

A kötetben közölt tanulmányok tartalmáért kizárólag a szerzők felelősek.
/ The authors are solely responsible for the content of the papers published in this volume.

Creative Commons license: CC BY-NC-SA 4.0 DEED

Nevezd meg! - Ne add el! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

SZERVEZŐK

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (SOE LKK),
A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány

A konferencia elnöke: Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD egyetemi tanár, dékán (SOE LKK)

A konferencia Tudományos Bizottsága:

- Prof. Dr. FÁBIÁN Attila PhD egyetemi tanár (SOE LKK); a Soproni Egyetem rektora;
- Prof. Dr. KULCSÁR László CSc professzor emeritus (SOE LKK);
- Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD egyetemi tanár, Doktori Iskola-vezető (SOE LKK);
- Prof. Dr. SZALAY László DSc egyetemi tanár (SOE LKK);
- Prof. Dr. SZÉKELY Csaba DSc professzor emeritus (SOE LKK);
- Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD egyetemi tanár (SOE LKK);
- Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD egyetemi tanár, dékán (FOM Közgazdaságtudományi és Menedzsment Egyetem, Essen, Németország), c. egyetemi tanár (SOE);
- Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĖ PhD egyetemi tanár (Vilniusi Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Litvánia);
- Dr. habil. BARANYI Aranka PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. habil. KOLOSZÁR László PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc tudományos főmunkatárs (SOE LKK);
- Dr. habil. POGÁTSA Zoltán PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. habil. SZABÓ Zoltán PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. habil. TÓTH Balázs István PhD egyetemi docens, a Lámfalussy Kutatóközpont igazgatója (SOE LKK);
- Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD egyetemi docens (Pozsonyi Közgazdaságtudományi Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Kar, Szlovákia);
- Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD egyetemi docens, dékán (Pozsonyi Közgazdaságtudományi Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Kar, Szlovákia).

A konferencia Szervező Bizottsága:

- Dr. MÉSZÁROS Katalin PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- PAPPNÉ Dr. VANCSÓ Judit PhD egyetemi docens, intézetigazgató, dékánhelyettes (SOE LKK);
- Dr. HOSCHEK Mónika PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK);
- Dr. NÉMETH Nikoletta PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK);
- Dr. BARTÓK István János PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. SZÓKA Károly PhD egyetemi docens (SOE LKK);
- Dr. DIÓSSI Katalin PhD adjunktus (SOE LKK);
- Dr. RESPERGER Richárd PhD adjunktus (SOE LKK).

ORGANIZERS

University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics (SOE LKK),
For the Higher Education in Sopron Foundation

Conference Chairperson: Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES PhD Professor, Dean (SOE LKK)

Scientific Committee:

- Prof. Dr. Attila FÁBIÁN PhD Professor (SOE LKK), Rector of the University of Sopron;
- Prof. Dr. László KULCSÁR CSc Professor Emeritus (SOE LKK);
- Prof. Dr. Csilla OBÁDOVICS PhD Professor, Head of Doctoral School (SOE LKK);
- Prof. Dr. László SZALAY DSc Professor (SOE LKK);
- Prof. Dr. Csaba SZÉKELY DSc Professor Emeritus (SOE LKK);
- Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES PhD Professor, Dean (SOE LKK);
- Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD Professor, Dean (FOM University of Applied Sciences for Economics and Management, Essen, Germany), Honorary Professor (SOE);
- Prof. Dr. Alfrida ŠAPKAUSKIENĖ PhD Professor (Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration, Lithuania);
- Dr. habil. Aranka BARANYI PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. habil. Árpád Ferenc PAPP-VÁRY PhD Senior Research Fellow (SOE LKK);
- Dr. habil. Zoltán POGÁTSA PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. habil. Zoltán SZABÓ PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. habil. Balázs István TÓTH PhD Associate Professor, Director of the Lamfalussy Research Centre (SOE LKK);
- Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD Associate Professor (University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Slovakia);
- Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD Associate Professor, Dean (University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Slovakia).

Organizing Committee:

- Dr. Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD Associate Professor, Director of Institute, Vice Dean (SOE LKK);
- Dr. Tamás PIRGER PhD Assistant Professor, Vice Dean (SOE LKK);
- Dr. Mónika HOSCHEK PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK);
- Dr. Nikoletta NÉMETH PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK);
- Dr. István János BARTÓK PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. Gábor KERESZTES PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK);
- Dr. habil. László KOLOSZÁR PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. Károly SZÓKA PhD Associate Professor (SOE LKK);
- Dr. Katalin DIÓSSI PhD Assistant Professor (SOE LKK);
- Dr. Richárd RESPERGER PhD Assistant Professor (SOE LKK).

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

1. szekció: Társadalmi kihívások és társadalmi innovációk

Session 1: Social Challenges and Social Innovations

Társadalmi törésvonalak és reziliencia az egyszülős családok körében BUJDOSÓ-KURUCSÓ Alexandra	12
A 70 az új 60? Kit tartunk idősnek napjainkban? TRUNKOS Ildikó	20
Alternatives, Challenges, and Opportunities in the Automotive Industry of the 21st Century János Pál PÁTZAY – Máté NAGY	29
Informális gazdasági kapcsolatok a vidéki térségekben Magyarországon. Összehasonlító vizsgálat, 1998–2024 KULCSÁR László – David L. BROWN – OBÁDOVICS Csilla	38
A nagy nyelvi modellek kreativitásának kérdései a kreatív problémamegoldás tükrében - Koncepcionális kiindulópontok DROBNY-BURJÁN Andrea	47

2. szekció: Turizmus és marketing, fenntartható turizmus

Session 2: Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Petfluencer marketing: Kisállatok mint véleményvezérek a közösségimédia marketingben – Tika the Iggy kutya influencer és Marta Sierra humán influencer Instagram-aktivitásának összehasonlító tartalomelemzése DINGFELDER Patrícia – PAPP-VÁRY Árpád Ferenc	59
Kötelező láthatóságból stratégiai kommunikáció: a hazai fejlesztési programok kommunikációs csomagjainak összehasonlító elemzése HIDASAI Andrea	69
Az élményalapú fenntartható agroturizmus témában végzett bibliometriai áttekintés Az élményalapú fenntartható agroturizmus témában végzett bibliometriai áttekintés BOGNÁR Éva – HOSCHEK Mónika – DUNAY Anna	82
Sztárfutballisták márkaépítése a közösségi médiában – Kvalitatív vizsgálat a digitális jelenlét, a hitelesség és a piaci érték kapcsolatáról MOLNÁR Dominik – PAPP-VÁRY Árpád Ferenc	94
Egy magyar futballszár és személyes márkájának felemelkedése – Szoboszlai Dominik márkaépítésének elemzése a digitális és sportpiaci térben KORIM Dorina – PAPP-VÁRY Árpád Ferenc	111

3. szekció: Fenntarthatósági átmenet és digitális innovációk

Session 3: Sustainability Transition and Digital Innovations

Adatvezérelt fenntarthatóság: ellátási lánc szimulációs labor a zöld döntés szolgálatában SALUSINSZKY András – BUDAI László	127
Sárvár városi erdeinek klímavédelmi szerepe a fenntarthatósági átmenet tükrében KIRÁLY Éva – BOROVIKCS Attila	138
Digitális fejlesztésekkel megoldható környezeti fenntarthatóságot érintő kihívások a hazai agrárinnovációs ökoszisztémával összefüggésben HOLÁN Balázs – SZÓKA Károly – RADÁCSI László	155
Digitalizációs attitűd vizsgálata egyetemi hallgatók körében KERESZTES Gábor – NÉMETH Nikoletta – MÉSZÁROS Katalin	172

4. szekció: Fenntartható pénzügyek – Fenntartható gazdálkodás

Session 4: Sustainable Finance – Sustainable Management

Az ESG múltja, jelene és jövője a magyarországi vállalatok életében SZABÓ Csaba	186
Zöld szemlélet a Soproni Egyetemen NÉMETH Nikoletta – MÉSZÁROS Katalin	201
A fenntartható közúti áruszállítás járművei: kihívások és lehetőségek EGERVÁRI István	213
A várostervezés új kihívásai OSZVALD Ferenc Nándor	227

5. szekció: Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Session 5: Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Sociocultural Influences on Green Transition: Community Resilience and the Solar Energy Shift in Lebanon Nadine AL AMINE	241
From Barriers to Action: Individual Responsibility and Solutions for Selective Waste Collection in Western Hungary Boglárka KONKA – Veronika LÁSZLÓ – Andrea Magda NAGY – Stefánia Matild TÖREKI – Zsuzsa DARIDA	254
Digital Twins in Sustainable Supply Chain Management: An Exploratory Cross-Case Analysis Magdalena WITTMANN	266
Bridging the Divide: A Systematic Literature Review of Sustainability Pathways for SMEs in Sub-Saharan Africa Amid Global Sustainability Transitions Eulalia ANG'EDU – Katalin DIÓSSI	278

Intermodal Transport, Sustainability, and Security Challenges in South Africa’s Automotive Logistics

Anikó RICHTER – Csaba I. HENCZ 296

6. szekció: Sustainable Economy and Management (személyes)

Session 6: Sustainable Economy and Management (in-person)

Toward Zero Waste: Applying the 9R Framework in Sustainable Event Management

Katalin VIGH – Katalin DIÓSSI 308

Essential Steps in Sustainable Corporate Event Management

Katalin VIGH – Katalin DIÓSSI 318

Exploring the Impact of Mountain Tourism Facilities and Activities on Domestic Tourism Consumption and Sustainability of Local Community Livelihoods Community: A Literature Review

Deborah KANGAI – Árpád Ferenc PAPP-VÁRY – Viktória SZENTE 326

Sustainability by Design: User Experience Strategies in Green Tourism Marketing

Nawres DHOUB – Éva BEDNÁRIK 340

Integrált jelentések a magyarországi tőzsdei kibocsátók körében

BARTÓK István János 353

7. szekció: Sustainable Economic Decisions

Session 7: Sustainable Economic Decisions

Analyst Forecast Properties Around IFRS-Based Consolidation: Coverage, Dispersion, and Bias in Morocco

Saddek BAROUD – Anita TANGL 363

Behavioral Finance for Rational and Sustainable Decision-Making Capital Markets - An Analysis of Investor Behavior Using the Example of Wirecard AG

Mathilda STOCKHAUS – Christian BERNER 378

Designing ESG Reports with Nudges: Integrating Behavioural Insights into CFO-Led Sustainability Reporting

Safaâ HOUNA – Lena Lotta STICKEN – Károly SZÓKA 403

Integrating AI-driven Macroeconomic Forecasting with Exchange Rate Hedging: The Case of Japanese Yen

Avaz MAMMADOV – Kanan MAMMADLI – Károly SZÓKA – Balázs István TÓTH 421

Der Einfluss der deutschen § 6b EStG-Rücklagenbildung im internationalen Rechnungslegungsstandart nach IFRS für eine deutsche Personengesellschaft einer multinationalen Unternehmensgruppe

Linda MATTHES – Katalin DIÓSSI – Zsuzsanna SZÉLES 435

Reconceptualizing Organizational Commitment in the Age of Sustainability: A Reflexive Grounded Theory Perspective on Fragmentation and Complexity in the Public Sector Jessica KULCZYCKI – Katalin DIÓSSI	454
Eine kritische Analyse der Vereinbarkeit zwischen Nachhaltigkeit und KI in Unternehmen André HEISLER – Károly SZÓKA	468
8A. szekció: Fenntarthatósági kihívások és innovatív válaszok <i>Session 8A: Sustainability Challenges and Innovative Responses</i>	
Magyar divatipari designer márkák online- és offline megjelenésének elemzése VIZI Noémi	478
Bizalom és hitelesség az influencerszer-marketingben: digitális kommunikáció a kutyaeledel szektorban CSÓTYA Klára – LUKÁCS Rita – PAPP-VÁRY Árpád Ferenc	492
8B. szekció: Fenntarthatósági kihívások és innovatív válaszok <i>Session 8B: Sustainability Challenges and Innovative Responses</i>	
A mesterséges intelligencia lehetőségei a nyugdíjbiztonság területein SZABÓ Zsolt Mihály	511
Virtuális migráció? A távmunka, mint új dimenzió a fenntartható mobilitásban GAÁL Sándor András – OBÁDOVICS Csilla – RESPERGER Richárd	520
Az egészségműveltség fejlesztése a gyógyszertárakban a fenntarthatóság figyelembevételével PORZSOLT Péter – PAPP-VÁRY Árpád Ferenc	535
9. szekció: Sustainable Economy and Management (online) <i>Session 9: Sustainable Economy and Management (online)</i>	
Hidden Fault Lines in Sustainability Transitions: Silence, Commitment, Citizenship and Machiavellianism Andrea MÁTÉ	547
Investigation of Differences in Labour Productivity Between the Visegrád Group Countries (V4) Compared to Germany and the Impact on Their Workers' Wages Andreas HUTH	567
Sustainable Management in Inpatient Long-Term Care in Germany Through Competence-Based Staffing Rita ZÖLLNER – Silke MAGES	581
Overview of Employment Forms of University Students in the Mirror of Changes in Legislation, with Particular Respect to Dual Training in Hungary Tünde FIERS – Ágnes SIKLÓSI – Krisztina A. SISA	599

10. szekció: Sustainability Challenges and Innovations

Session 10: Sustainability Challenges and Innovations

The Concept of Vulnerable Households in European Energy Policy Ágnes VÁRADI	615
Co-Creation and Personalisation in Autonomous Mobility: A Qualitative Exploration of User Expectations Phillipp NOLL – Nils Andreas EIBER	626
How Do ESG Factors Influence Financial Performance in Leading Sustainable Companies? László Zoltán KUCSÉBER	646
Emotional Artificial Intelligence in Interpersonal Leadership: Technological Implementation and Social Impact Nils Andreas EIBER – Rüdiger GRIMM	655
Regulatory AI as Catalyst: Framework for Sustainable Financial Transformation Alexander Maximilian RÖSER – Cedric BARTELT – Ricky WEIß	678

11. szekció: Poszter szekció

Session 11: Poster Session

Organizational Theory in the Context of Climate Change and Potential Application for the Green Transition of the Iron and Steel Industry Beáta BURÓ	696
Quantitative Easing and Its Effects on Economies: A Systemic Literature Review With a European Focus Magnus RADEMACHER	716
Der Wert von Daten als nachhaltige Ressource: Chancen und Risiken im Kontext von Künstlicher Intelligenz Chantal LEISING	744
Csepreg, a boldog utazó desztinációja Vas vármegyében HORVÁTH Kornélia Zsanett	766
A holland körforgásos gazdaság hatása a holland országimázsra KALCSÚ Zoltán – BEDNÁRIK Éva	782
Dróntechnológia a vasúti infrastruktúra szolgálatában: nemzetközi trendek és a hazai tapasztalatok KOLOSZÁR László – IONESCU Astrid	796

Virtuális migráció? A távmunka, mint új dimenzió a fenntartható mobilitásban

Virtual Migration? Remote Work as a New Dimension of Sustainable Mobility

GAÁL Sándor András¹

PhD-hallgató (*PhD Student*)

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar, Széchenyi István Gazdálkodás-és Szervezéstudományok Doktori Iskola (*University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics, István Széchenyi Economics and Management Doctoral School*)

Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD²

egyetemi tanár (*Professor*)

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (*University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics*)

Dr. RESPERGER Richárd PhD³

adjunktus (*Assistant Professor*)

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (*University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics*)

Absztrakt:

A távmunka terjedése alapjaiban formálja át a mobilitásról alkotott képet, hiszen a jövedelem-szerzés immár nem feltétlenül kötődik térbeli elmozduláshoz. A tanulmány célja a virtuális mobilitás⁴ fogalmának meghatározása és beépítése a push–pull modellbe, amely a migráció és az ingázás jelenségeihez képest a mobilitási stratégiák új dimenzióját jelentheti. A tanulmány elméleti szintézisre épít, amelynek eredményeként létrejön egy kibővített modell, a Virtuális migrációs modell⁵, amely lehetővé teszi, hogy a mobilitás ne csupán a költözés–helyben maradás dichotómiájában legyen megragadható, hanem kiegészüljön egy harmadik kimenettel. Az elemzés rámutat, hogy a távmunka egyaránt mérsékelheti és újratermelheti az egyenlőtlenségeket. Egyrészt a vidéki térségek számára nyitja meg a magasabb hozzáadott értékű munkába való bekapcsolódás esélyét, másrészt tovább növelheti a kedvezőbb munkaerő-piaci helyzetű csoportok előnyeit. A modell elméleti alapot kínál a jövőbeli empirikus kutatásokhoz. Ezek vizsgálhatják, hogyan konvertálódnak a távmunka révén keletkező addicionális jövedelmek és tőkeforrások lokális fogyasztásba vagy reinvesztícióba. Az is vizsgálható, hogy a helyi gazdasági beágyazottság milyen mértékben befolyásolja a többletjövedelmek kiáramlását, illetve a lokális multiplikátorhatás erősödését, ideértve a határon átnyúló jövedelmeket is.

Kulcsszavak: migráció, távmunka, virtuális migrációs modell, egyenlőtlenség

JEL-kódok: J22, J61, O33, R23, F22

Abstract:

The spread of telework fundamentally reshapes the concept of mobility, as income generation is no longer necessarily tied to spatial movement. The aim of the study is to integrate the concept

¹ Gaal.Sandor.Andras@phd.uni-sopron.hu (levelező szerző – Corresponding Author)

² obadovics.csilla@uni-sopron.hu

³ resperger.richard@uni-sopron.hu

⁴ A tanulmány egyik szerzője, Gaál Sándor András megfogalmazásában a virtuális migráció során a munkaerő-migráció fizikai mozgás nélkül valósul meg, vagyis a virtuális migrációban részt vevő személy otthon marad, de külföldi munkaerőpiacon vesz részt a digitális eszközök által, vagyis távmunkában dolgozik.

⁵ Gaál Sándor András által kifejlesztett modell (lásd 2. ábra)

of virtual mobility into the push–pull model, representing a new dimension of mobility strategies beyond migration and commuting. The paper builds on a theoretical synthesis, resulting in an extended model — the Virtual Migration Model — which makes it possible to conceptualize mobility not only within the relocation–staying dichotomy, but also by incorporating a third outcome. The analysis highlights that telework may both mitigate and reproduce inequalities. It creates opportunities for rural areas to participate in higher value-added employment, yet it may also reinforce the advantages of groups with more favorable labor market positions. The model provides a theoretical basis for future empirical research. Such studies may examine how additional incomes and capital generated by telework are converted into local consumption or reinvestment. It can also be examined how the degree of local economic embeddedness influences the outflow of surplus incomes and the strengthening of local multiplier effects, including cross-border earnings.

Keywords: migration, telework, virtual mobility model, inequality

JEL Codes: J22, J61, O33, R23, F22

1. Bevezetés

A digitalizáció térnyerése alapjaiban alakította át a mobilitásról való gondolkodást. A 21. század elejére a fizikai mozgás mellett megjelentek azok a hibrid térhasználati formák, amelyekben a távmunka, az online jelenlét és a virtuális interakciók a hétköznapi cselekvés mindennapi részévé váltak. A mobilitás így már nem kizárólag földrajzi helyváltoztatást jelent, hanem a fizikai és digitális terek közötti folyamatos átjárást. Ez a folyamat a migráció értelmezését is új kihívások elé állítja, mivel a döntési alternatívák többé nem merülnek ki a maradás és az elvándorlás dichotómiájában. A változás különösen érzékelhető a Sopron–osztrák határ menti térségben, amely Európa egyik legintenzívebb, naponta tízezres nagyságrendű ingázási folyosója. A jelentős bér- és életszínvonal-különbségek, az osztrák munkaerőpiac befogadóképessége, valamint a határmenti kapcsolatok historikus rétegzettsége olyan sajátos mobilitási környezetet hoztak létre, amelyben a fizikai jelenlét és a digitális munkavégzés egyre inkább egymás mellett, egymást kiegészítve működik. A térség ezért ideális terepe a mobilitási döntések új mintázatainak vizsgálatára.

A klasszikus migrációelméletek ugyanakkor döntően a fizikai térváltáson alapulnak. A strukturális, hálózati és gazdasági modellek közös jellemzője, hogy a migrációt olyan bináris döntésként értelmezik, amelyben a mobilitás feltétele a fizikai helyváltoztatás. A digitális korban azonban mindinkább megfigyelhetővé válnak azok a hibrid státuszok, amelyekben az egyén anélkül vesz részt egy másik ország gazdasági vagy társadalmi terében, hogy odaköltözne, vagy akár rendszeresen jelen lenne. Ez a jelenség a migráció elméleti kereteinek újragondolását teszi szükségessé.

A tanulmány hozzájárul a migrációkutatás elméleti megalapozásához, mint a virtuális migrációnak, vagyis a távmunkának, mint a mobilitás harmadik kimenetének rekonstruálásához, különös tekintettel annak egy új modellben való elhelyezésével. A maradás és az elvándorlás mellett ugyanis megjelenő harmadik opció, amelyben az egyének digitális eszközökkel képesek átlépni a határokat, integrálódni más munkaerőpiacokba, kapcsolatokat építeni, vagy akár identitásuk egy részét más terekben megjeleníteni. A virtuális migráció így olyan köztes pozíciót teremt, amely nem írható le a hagyományos migrációs kategóriákkal, mégis meghatározó tényezővé vált a modern határ menti térségekben.

2. Célkitűzés és a kutatás kérdése

Elméleti elemzésünk egy olyan konceptuális keret létrehozását kívánja létre hozni, amely hozzájárul a migráció, az ingázás és a távmunka fogalmainak egységes, alkalmazható elméleti mo-

dellbe rendezéséhez. Mindez alapot képez arra, hogy vizsgálhatóvá teszi a Sopronból Ausztriába ingázó munkavállalók által megtermelt addicionális tőke visszaáramlását a gazdaságba, amely befolyásolhatja a térség endogén fejlődési potenciálját és ezáltal a társadalmi egyenlőtlenségek alakulását. Azonban mielőtt a felhalmozott tőke felhasználásának következményeit feltárnánk jelen tanulmány kutatási kérdése az, hogy hogyan értelmezhető a virtuális migráció, mint elméleti konstrukció a távmunka, vagyis a migráció harmadik kimeneteként a Sopron és az osztrák határ menti térség közötti kapcsolatokban?

3. Módszertan

A tanulmány narratív és konceptuális szakirodalomelemzésre épül, amely az elméleti keretek feltárására, a fogalmi összefüggések tisztázására és egy szintetizáló értelmezési modell kialakítására irányul (Hart, 1998; Grant & Booth, 2009; Snyder, 2019). A témakör meghatározását, vagyis a virtuális migráció fogalmának korábbi használatát értelmező tanulmányok áttekintése után került sor a jelen tanulmány kontextusához igazítva a fogalomhasználat értelmezése, melyet követett a kutatási kérdés és a kulcsszavak kialakítása és azoknak a tudományos adatbázisokban történő szisztematikus keresése, mint a Google Scholar, MTMT, Scopus, valamint a keresett irodalmak bibliográfiájának felhasználása úgynevezett hólabda módszerrel. A keresett szakirodalmak elemzése során a korábbi migrációelméletek elemzése, illetve az elméletek összekapcsolása során alakítottuk ki az új migrációs elméletünket, mely hozzájárulhat későbbi kvantitatív empirikus kutatásunk dimenzióinak kialakításához. Ezt a Sopron és az osztrák határ menti térség mobilitási, társadalmi, gazdasági és szociokulturális sajátosságainak bemutatása követi, különös tekintettel a térségben megjelenő egyenlőtlenségekre és határmenti függésekre. A tanulmányt összegzés és elméleti implikációk zárják.

4. Elméleti keret

4.1. A migráció elméleti evolúciója és fogalmi keretei: klasszikus korszakoktól a posztmodern mobilitásokig

A migrációkutatás első, úgynevezett klasszikus korszakában (Ravenstein, 1885) a mobilitás alapvetően fizikai és gazdasági fogalom volt. Ravenstein „A migráció törvényei” című tanulmányában a mozgást a térbeli elmozdulás mintázataként értelmezte, amelyet az iparosodás, az urbanizáció és a gazdasági lehetőségek különbségei motiválnak. A migráció ekkor empirikus jelenségként, a népességmozgások statisztikai leírásaként jelent meg; a döntés mögött a gazdasági racionalitás állt. E paradigmát a *szedentarista*⁶ szemlélet uralta, amely az állandó lakóhelyhez, a stabil társadalmi beágyazottsághoz kötötte az identitást és a közösségi integrációt. A mobilitás így inkább kivételnek, semmint normának számított.

A második korszakot a strukturális megközelítések jellemzik (Lee, 1966; Todaro, 1969; Harris & Todaro, 1970; Zelinsky, 1971). Lee modellje az egyéni döntést középpontba helyezve magyarázta a migrációt: a kibocsátó és befogadó tér vonzó és taszító tényezői, valamint az átmenet akadályai együttesen formálják a migrációs döntést. E logika racionális, de nem mechanikus: figyelembe veszi a társadalmi tényezőket, az információhiányt és a személyes preferenciákat is. Todaro és Harris modellje a fejlettségbeli különbségek strukturális torzulásait emelte ki – a migrációt a gazdasági egyenlőtlenségek által fenntartott rendszer funkcionális elemeként értelmezték. Zelinsky (1971) „mobilitási átmenet” elmélete szerint a gazdasági modernizációval párhuzamosan a mobilitás típusa és intenzitása is változik: az agrártársadalmakban alacsony, az ipari társadalmakban magas, míg a posztindusztriális korszakban a mobilitás minőségi dimenziói kerülnek előtérbe.

⁶ A „sedentaritas” kifejezés a latin *sedere* („ülni, helyben maradni”) igéből származik, és olyan elméleti szemléletet jelöl, amely a társadalmi lét alapállapotát a helyhez kötöttségben, a letelepedettségben értelmezi.

Az 1980-as évektől a migrációkutatás a hálózati és rendszerelméleti fordulat korszakába lépett (Massey et al., 1993; Castles & Miller, 1998). A migráció többé nem pusztán gazdasági vagy egyéni döntés, hanem társadalmi folyamat, amelyet kapcsolati hálók, információáramlások és kumulatív oksági láncolatok irányítanak. Massey (1990) a *kumulatív okság* fogalmával írta le, miként válik a migráció önfenntartóvá: a korábbi migránsok kapcsolatai, a pénzáttalások, a tudás és a bizalom hálózatai új migrációs hullámokat generálnak. Castles és Miller (1998) szerint a globális migráció az új világrend strukturális következménye: a mozgások már nem perifériáról centrum felé tartanak, hanem globális cirkulációs rendszerré alakulnak, amelyben a határok, identitások és társadalmi terek fluidak és dinamikusak.

A 2000-es évekre a migrációkutatás új fordulóponthoz érkezett: a *mobilities turn* (Urry, 2000; Sheller & Urry, 2006) megkérdőjelezte a térbeli mozgás hagyományos fogalmi kereteit. A mobilitás többé nem csupán közlekedés vagy migráció, hanem társadalomszervező elv, amelyben a fizikai, kommunikációs és imaginárius mozgások egymást áthatva strukturálják a modern társadalmakat. Urry szerint a mozgás a társadalmi reprodukció alapvető dimenziójává vált: a hálózati világban a „helyhez kötöttség” nem a mozdulatlanságot, hanem a kapcsolódások sűrűségét jelenti. Sheller (2011) kifejti, hogy a mobilitás társadalmi jelentései elválaszthatatlanok az érzelmi, technológiai és politikai kontextusoktól. A *mobilities turn* tehát nem csupán új kutatási irány, hanem ontológiai váltás: a társadalom nem statikus térben, hanem mozgásban létezik. Ebben a keretben a migráció már nem elszigetelt esemény, hanem folyamatos térbeli és társadalmi újrapozicionálás, amelyben a fizikai mozgás, az információáramlás és a kapcsolati hálók együttesen alakítják az identitásokat és a gazdasági strukturákat. A *mobilities paradigm* elmélete szerint a társadalom szövetét nem a helyek, hanem a mozgások, az áramlások és az összekapcsolódások határozzák meg — ez az elméleti felismerés alapozza meg a virtuális mobilitás későbbi fogalmát is.

A 2010 utáni években a mobilitás új értelmet kapott a digitális társadalom kontextusában (Castells, 2009; Floridi, 2014; Elliott, 2020). A *hálózati társadalom* elmélete (Castells, 2009) szerint a térbeli mozgásokat fokozatosan kiegészíti, majd részben helyettesíti a virtuális jelenlét és a digitális kapcsolódás. Az információs technológiák által létrehozott „áramlások tere” (*space of flows*) immateriális migrációs formákat eredményez: az emberek társadalmi, gazdasági és kulturális tevékenységei a fizikai tér helyett a hálózati mezőben zajlanak. Floridi (2014) az „infoszféra” fogalmával írja le ezt a közeget: a digitális tér olyan kiterjesztett valóság, ahol az egyének és intézmények adat-, identitás- és kapcsolathálókon keresztül vannak jelen. Elliott (2020) szerint a migráció ma már részben digitális migráció: az egyének a kibocsátó és befogadó terek között nemcsak fizikai, hanem online térben is mozognak, miközben társadalmi tőkéjük és identitásuk a hálózatokon belül reprodukálódik. A korszak kulcsfogalma tehát az immateriális mobilitás, amely nem helyettesíti, hanem kiegészíti a fizikai mozgást. A digitális korszak migrációja többdimenziós jelenség: a fizikai, társadalmi és virtuális mobilitás formái összefonódnak, új értelmezési kereteket hozva létre a társadalmi tér, a határ és az identitás fogalmaira.

A fenti elméleti evolúció egyértelműen jelzi, hogy a migráció értelmezését már nem lehet kizárólag fizikai mozgásra szűkíteni; a digitális korszak új mobilitási formákat hozott létre, amelyek megnyitják a teret a virtuális mobilitás, mint a migráció harmadik kimenetének értelmezése előtt.

4.2. Kortárs és posztdigitális irányok a migráció- és mobilitáskutatásban

A migráció és mobilitás társadalomtudományi kutatásában a 2000-es évek eleje óta lezajlott „mobilitási fordulat” (*mobilities turn*) az egyik legfontosabb paradigmaváltásnak tekinthető (Sheller & Urry, 2006). A korábbi, jellemzően helyhez kötött, szedentarista megközelítések a társadalmi mozgásokat elsősorban a fizikai térben értelmezték: az egyén elhagyja származási helyét, új helyre érkezik, és e mozgásnak strukturális, gazdasági vagy kulturális okai vannak. A mobilitásparadigma azonban a térbeliséget nem statikus dimenzióknak, hanem a kapcsolatokat,

áramlások és mozgások hálózatának tekinti. Hannam, Sheller és Urry (2006) bevezették a „mooring” fogalmát, amellyel arra hívták fel a figyelmet, hogy minden mobilitás kötődésekhez, ritmusokhoz és infrastrukturális korlátokhoz kapcsolódik. Ez a kettősség – mozgás és rögzültség – megnyitotta az utat azoknak a jelenségeknek a vizsgálatához, amelyek a fizikai elmozdulás helyett vagy mellett digitális és kapcsolati formában valósulnak meg.

A „mobilities” elmélet így olyan konceptuális keretté vált, amelyben a migráció, az utazás, az ingázás, a távmunka vagy a digitális jelenlét egyaránt értelmezhető a társadalmi mozgások szélesebb spektrumában. Miller (2016) a mobilitás térbeli beágyazottságát a *territory–place–scale–network* (TPSN) viszonyrendszeren keresztül írja le, hangsúlyozva, hogy a hálózati (*network*) dimenzió a 21. századi mobilitások kulcsa. A virtuális mobilitás ebből a szempontból nem tér nélküli mozgás, hanem olyan kapcsolati konfiguráció, amelyben az egyén társadalmi és gazdasági pozícióját nem feltétlenül fizikai elmozdulással, hanem a hálózati térben való részvétellel alakítja.

A migrációelmélet klasszikus, strukturális modelljei (Lee, 1966; Todaro & Harris, 1970) a döntéshozatal alapvetően a push–pull mechanizmusok mentén értelmezték: a migráns az otthoni környezet taszító tényezői és a célterület vonzó elemei közötti mérlegelés alapján cselekszik. Az újabb, hibrid megközelítések ezt a képletet kiterjesztik a digitális és kapcsolati tényezőkre is. Chang, Liu és Chen (2014) az „online közösségek közti váltásokat” elemezték a push–pull–mooring (PPM) modell alapján, és kimutatták, hogy a „virtuális migráció” – például platformváltás vagy digitális közösségváltás – ugyanolyan döntési logikát követ, mint a fizikai migráció. Ezzel empirikus alapot teremtettek arra, hogy a Lee-féle elméleti keret a digitális környezetre is alkalmazható legyen. A mooring tényezők ebben az olvasatban a technológiai infrastruktúra, a hozzáférés, valamint az egyén digitális kompetenciái, tehát a „digitális beágyazottság” komponensei.

A digitális mobilitás különböző formáinak kutatása az elmúlt években különálló, de egyre integráltabb területté vált. Bozzi (2024) szisztematikus áttekintése szerint a digitális nomadizmus olyan új mobilitásforma, amely egyszerre hordozza a fizikai és a virtuális mozgás jellemzőit. A digitális nomád az információs térben is „úton van”, miközben lokálisan új közösségi és gazdasági kapcsolatokba ágyazódik. Dreher és Triandafyllidou (2025) a digitális nomadizmus háromszintű elméleti keretét dolgozták ki, amely a migrációtudományban a hibrid mobilitások kategóriájába illeszti a jelenséget. Clarke (2025) brit empirikus kutatása szerint a távmunka egyszerre növeli az immobilitást (az otthonmaradást) és a deurbanizációt, így a mobilitás új, paradox konfigurációját hozza létre. Hasonló következtetésre jutott Sánchez-Moral és munkatársai (2025/2026), akik a madridi régióban kimutatták, hogy a távmunkát végzők lakóhely-választása új, dekoncentrált térszerkezetet eredményez.

A határmenti távmunka és az ingázás köztes állapotát – amelyet a szakirodalom gyakran „befejezetlen migrációnak” nevez – Jakubowski (2025) *From Commuting to Connectivity?* című tanulmányában a konnektivitás logikájával magyarázza. Eszerint a digitális összekapcsoltság csökkenti a földrajzi távolság jelentőségét, de nem szünteti meg a bér- és státuszbeli különbségeket. E logika jól alkalmazható a soproni határmenti térségben zajló munkavállalási mintákra is, ahol az ingázás a fizikai és virtuális mobilitás határán áll. A lokális beágyazottság ugyanakkor nem tűnik el: a fogyasztás, a közösségi részvétel és a társadalmi tőke felhasználása továbbra is térhez kötött (Miočević et al., 2025).

A virtuális mobilitás intézményi infrastruktúrájának kutatásában az észt *e-Residency* program vált modellértékű példává. Tammpuu, Masso és társaik (2022) az *e-Residency* révén kialakuló „platformizált állampolgárságot” írták le, amelyben a kapcsolati hálók, nem pedig a területi hovatartozás határozzák meg az állam–egyéni viszonyt. Hoffmann és Solarte-Vásquez (2022) az e-állampolgárság jogi és biztonsági kockázataira hívták fel a figyelmet, míg Calzada (2024) a „citizenship by connection” fogalmát javasolta, amellyel az identitás posztgeografikus jellege ragadható meg. Ezek a munkák azt jelzik, hogy a nemzeti hovatartozás, a gazdasági részvétel és az identitás egyre inkább elválasztható a fizikai jelenléttől – ez a folyamat a virtuális mobilitás elméleti megalapozásának fontos dimenziója.

A szisztematikus áttekintés tehát három kulcstengely mentén szerveződik. Először: a mobilitásparadigma nyomán a migráció nem kizárólag térbeli mozgás, hanem társadalmi és kapcsolati folyamat, amely a fizikai és digitális térben egyaránt zajlik. Másodszor: a döntési modellek (Lee, 1966; Chang et al., 2014) kiterjeszthetők a digitális szférára, ahol a „mooring” nem földrajzi, hanem technológiai és kompetenciaalapú. Harmadszor: a regionális empiriák (Hardi, 2015; Jakubowski, 2025) és az állami innovációk (Tamppuu et al., 2022; Calzada, 2024) egyaránt azt mutatják, hogy a virtuális mobilitás nem csupán a fizikai migráció alternatívája, hanem a társadalmi részvétel új formája.

A szakirodalom jelenlegi állása – a „state of the art” – arra utal, hogy a migrációkutatás előtt áll egy új szintézis lehetősége, amely a fizikai, a kapcsolati és a digitális mozgásformákat egységes modellben kezeli. A posztdigitális társadalmi környezet azért különösen fontos, mert olyan részvételi formákat teremt, amelyekben a fizikai jelenlét többé nem előfeltétele a gazdasági és társadalmi integrációnak – ez képezi a virtuális mobilitás mint harmadik kimenet elméleti alapját. A „virtuális mobilitás, mint harmadik kimenet” koncepció e szintézis részeként értelmezhető: nem a mobilitás megszűnését, hanem annak transzformációját jelöli, amelyben a térbeliség és a digitális kapcsolódás egyidejűleg alakítja az egyéni és regionális döntéseket. A soproni határmenti térség példája pedig alkalmas empirikus terep lehet e folyamatok mélyebb vizsgálatára, különös tekintettel a fenntarthatósági, társadalmi egyenlőtlenségi és regionális újraelosztási dimenziókra.

4.3. A virtuális mobilitás, mint a migrációs döntés harmadik kimenete

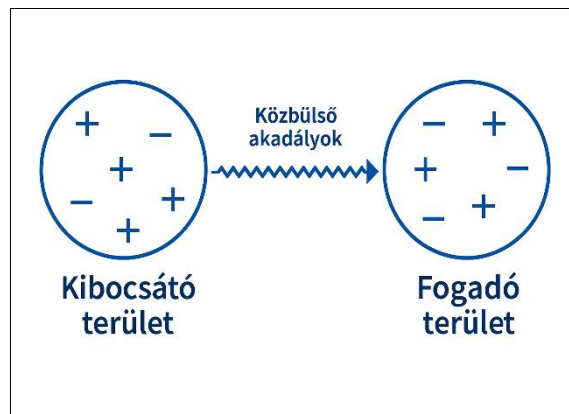
A virtuális mobilitás fogalma olyan migrációs forma, amelyben az egyén fizikailag helyben marad, de digitális és hálózati csatornákon keresztül gazdasági, társadalmi vagy kulturális értelemben egy másik térben vesz részt. A fogalom közvetlen elméleti előzménye Chang, Liu és Chen (2014) „virtuális migrációra” vonatkozó értelmezése, amely az online közösségek közötti váltásokat a push–pull–mooring (PPM) modell alapján írja le. Eredményeik szerint a digitális térben zajló mozgások döntési logikája strukturálisan megfeleltethető a fizikai migrációnak.

A jelen tanulmány ezt a megközelítést kiterjesztve a virtuális mobilitást nem csupán online platformváltásként, hanem a migrációs döntés **harmadik kimeneteként** értelmezi, amely a fizikai elvándorlás és a helyben maradás közötti intermediális pozíciót foglalja el. Ebben az értelmezésben a mozgás nem földrajzi elmozdulást, hanem a digitális és hálózati terekben zajló relációs részvételt jelenti, amely funkcionálisan a transznacionális gazdasági és társadalmi integráció alternatív formájaként működik.

A virtuális mobilitás a Lee (1966) klasszikus migrációelmélete alapján bemutatott push–pull tényezők hálózati-infrastrukturális újraértelmezését teszi lehetővé, és olyan relációs jelenlétet létrehozva, amely funkcionálisan az ingázás vagy a transznacionális aktivitás alternatívájaként is értelmezhető. Értelmezésünk szerint a helyben maradás nem a teljes immobilitást jelenti, hanem egy olyan állapotot, amelyben a digitális hálózatokhoz való kapcsolódás révén érdemi mobilitási lehetőségek jönnek létre.

4.4. Lee (1966) klasszikus migrációelmélete

A térbeli elmozdulás döntési logikáját három fő komponens köré szervezi (lásd *1. ábra*): a kibocsátó és a befogadó tér vonzó és taszító tényezőit, valamint az átmenet során jelentkező akadályokat. A modell szerint a migráció akkor következik be, amikor a befogadó tér vonzó tényezői és a távozást ösztönző push-elemek összességükben felülmúlják a maradás előnyeit, és az átmenet akadályai kezelhetőek. Lee keretrendszere alapvetően a fizikai térben zajló helyváltatást feltételezi, és a mobilitást elsősorban racionális mérlegelésként értelmezi. Erőssége, hogy a migrációt nem pusztán gazdasági, hanem társadalmi tényezőkkel magyarázza, ugyanakkor a digitális korszak immateriális mozgásformáit nem képes befogni.

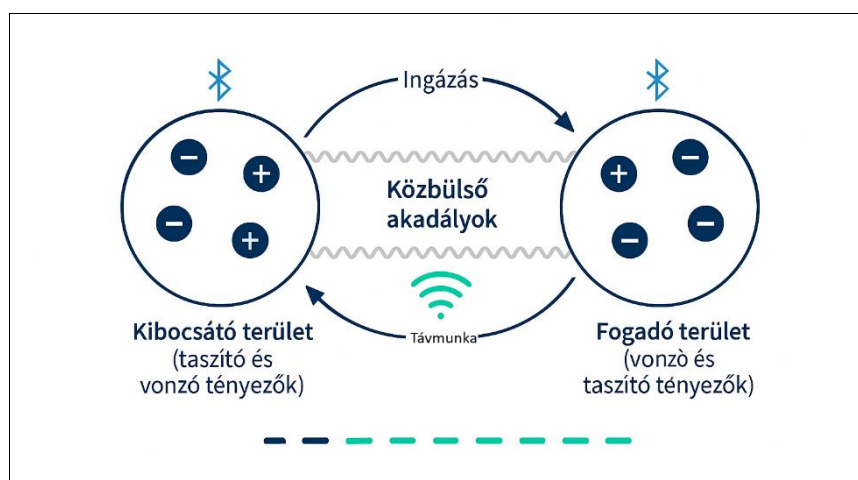
1. ábra: A migráció push-pull modellje

Forrás: Lee (1966) migrációelmélete nyomán, saját szerkesztés

A virtuális mobilitás elméleti megalapozása Lee modelljének továbbfejlesztésén alapul. Míg a fenti ábrán is látható eredeti keret a földrajzi távolság leküzdésére épül, a digitális korszak új dimenziót nyit: a mobilitás immateriális térben is megvalósulhat, ahol a vonzó–taszító tényezők már nem földrajzi, hanem hálózati és informatikai természetűek, az akadályokat pedig technológiai hozzáférési feltételek és kompetenciák határozzák meg. A digitális mező így nem a fizikai mozgást helyettesíti, hanem alternatív mobilitási csatornákat hoz létre, amelyek sok esetben strukturálisan is beépülnek az egyéni és térségi döntésekbe. A határmenti munkavállalás gyakorlatai – például a Sopronból Ausztriába ingázók mindennapjai – jól illusztrálják a migráció és az immobilitás közötti átmeneti zónát. Az ingázás befejezetlen migrációként értelmezhető: az egyén lakóhelye a kibocsátó térben marad, miközben gazdasági és társadalmi beágyazottsága részben már a befogadó térhez kötődik. Ez a kettős térbeli kötődés a virtuális mobilitásban új szintre emelkedik: a digitális hálózatok lehetővé teszik, hogy az egyén egyszerre legyen jelen több társadalmi térben anélkül, hogy fizikailag átlépné a határt.

A továbbfejlesztett modell három lehetséges kimenetet különböztet meg (lásd 2. ábra):

- **Fizikai migráció** – az egyén elhagyja a kibocsátó teret és tartósan letelepszik a befogadóban.
- **Stagnált-migráció (szedentaritás)** – a mozgás akadályai, preferenciái vagy strukturái miatt nincs térbeli elmozdulás.
- **Virtuális mobilitás** – a mobilitás digitális terekben, hálózati csatornákon keresztül valósul meg, részben vagy teljesen kiváltva a fizikai migrációt.

2. ábra: Virtuális migrációs modell

Forrás: Gaál, saját szerkesztés

A virtuális mobilitás ugyanakkor nem pusztán technológiai fejlemény, hanem társadalmi-strukturális adaptáció a globalizáció és digitalizáció új feltételeihez. A digitális mezőben felhalmozott kapcsolati és információs tőke – a Bourdieu-i mezőlogika értelmezésében (Bourdieu, 1984) – olyan pozíciókat és erőforrásokat biztosíthat, amelyek a klasszikus mobilitási pályák funkcionális megfelelőjeként működnek. A virtuális mobilitás így a társadalmi tőke új konfigurációjaként értelmezhető, amely a fizikai tér helyett a hálózati jelenlétben szerveződő mobilitási lehetőségeket rajzolja újra.

4.5. Sopron és térsége – a határmenti mobilitás és a virtuális tér kapcsolata

Sopron térsége a magyar–osztrák határ mentén különösen alkalmas terepe a mobilitás új formáinak vizsgálatára. A földrajzi közelség, az eltérő bérszínvonal és az Európai Unió határátlépési szabadsága együttesen hoztak létre olyan hibrid mobilitási mintázatokat, amelyekben az ingázás, a letelepedés és a digitális munkavégzés egymásba fonódik. A térség lakói számára a mindennapi mozgás – legyen az fizikai vagy virtuális – nemcsak gazdasági racionalitás, hanem identitásgyakorlat: az „itt” és „ott” közötti állandó egyensúlyteremtés.

A térség mobilitási jelenségei jól illusztrálják Kaufmann (2018) *superdiverzitás* fogalmát, amely szerint a globalizált társadalmakban a mozgásformák, motivációk és identitások sokszínűsége új társadalmi konfigurációkat eredményez. A *superdiverzitás* Sopron esetében nemcsak etnikai vagy kulturális, hanem munkavégzési és digitális sokféleséget is jelent: az osztrák munkáltatónál dolgozó, de Sopronban élő ingázó ugyanúgy része a mobilitási rendszernek, mint a távmunkát végző, nemzetközi projektekben dolgozó szakember. A társadalmi tér ezen a vidéken despatializálódik (Lefebvre, 1991; Urry, 2007): a fizikai határ elveszíti korábbi elválasztó funkcióját, a digitális technológiák pedig lehetővé teszik a határokon átívelő, de helyben maradó részvételt. Ez a jelenség a „virtuális tér” társadalmi beágyazottságát mutatja: a lokális és globális hálózatok metszéspontjában új típusú, „transzlokális” életvilágok jönnek létre (Brickell & Datta, 2011).

A magyar szakirodalomban a mobilitás és migráció kérdése elsősorban a határ menti ingázás, a munkaerőpiaci különbségek és a térszerkezeti átalakulások vizsgálata révén jelent meg. A 2000-es évek elejétől különösen az osztrák–magyar határszakasz vált a mobilitási kutatások egyik kiemelt terepévé, ahol a napi ingázás, a lakóhelyi megtartóerő és az új munkavégzési formák egymásra hatása a mobilitás hibrid mintáit hozta létre. A magyar kutatások egyik legfontosabb hozzájárulása Hardi Tibor munkássága, aki több tanulmányában (Hardi, 2005; Hardi, 2015) is részletesen elemezte az osztrák–magyar határ menti munkavállalás folyamatait. Eredményei rávilágítanak arra, hogy a nyugat-magyarországi térségben az ingázás nem átmeneti jelenség, hanem strukturális mobilitási forma, amelyben a fizikai határátlépés mindennapi rutinná vált. Hardi és munkatársai (2009) hangsúlyozzák, hogy a határ közelsége új társadalmi-gazdasági zónát hozott létre, ahol a helyben lakás és a külföldi munkavállalás összeegyeztetése meghatározza a térség társadalmi reprodukcióját, vagyis a határmenti életforma kettős – helyi és külföldi – térbeli és társadalmi beágyazottságának folyamatos újratermelődését, amelyet a mindennapi gyakorlatokban megjelenő, diverzifikált mobilitási formák – az ingázástól a részleges migráción és a rugalmas munkavégzésen át a hibrid jelenlétig – stabilizálnak.

A rendszerváltás után a magyarországi ingázás fordista szerkezetét egy posztfordista, rugalmas és cirkuláris mobilitási rendszer váltotta fel, amelyben a határon átívelő ingázás különösen az EU- és schengeni csatlakozás nyomán erősödött meg (Egedy, 2017). Bár abszolút száma alacsony, növekedési üteme jelentős, és egyre inkább a nyugati irányú – főként ausztriai – munkavégzés dominál, amely elsősorban a jövedelemkülönbségekre épül (Egedy, 2017). A külföldre ingázók markánsan szelektált csoportot alkotnak: 70 százalékuk férfi, közel 60 százalékuk 40 év alatti, többségük szakmunkás vagy középfokú végzettségű, és az iparban, építőiparban vagy a vendéglátásban dolgozik (Egedy, 2017). A határátlépéshez kötődő mindennapi

mobilitási gyakorlatok új, transzlokális életformát hoznak létre, amelyben a multilokális jelenlét és a rugalmas térhasználat a posztmodern mobilitások egyik prototípusának tekinthető (Egedy, 2017). Ez a diverzifikált, mindennapi gyakorlatokra épülő mobilitási rendszer szervesen kapcsolódik a tanulmány központi fogalmához, a virtuális mobilitáshoz, mivel előképe annak a nem-lineáris térhasználatnak és kettős kötődésnek, amely a fizikai mozgást részben már digitális csatornákon keresztül is kiegészíti.

Kincses és Tóth (2020) Magyarország térszerkezetének több mint 150 éves változását vizsgálja, és azt mutatja be, hogyan alakultak át a regionális egyenlőtlenségek, a területi koncentráció mintázatai és a népesség- valamint munkaerő-áramlások hazánkban. Fő megállapításuk, hogy a térszerkezeti dinamika nem egyetlen történelmi törésponthoz (pl. Trianonhoz) köthető, hanem folyamatos, hosszú távú divergens folyamat, amelyben Budapest és a nyugati határ menti térségek tartós előnye erősödik, miközben más régiók relatív pozíciója gyengül. Elemzésük kimutatja, hogy a regionális egyenlőtlenségek mértéke (Hoover-index) az 1870-es évek óta több mint kétszeresére nőtt, ami a mobilitási mintázatok – ingázás, vándorlás, belső áramlások – térszerkezet-formáló szerepét hangsúlyozza (Kincses & Tóth 2020). Ez a történelmi térszerkezeti analízis jól mutatja, hogy a digitális és virtuális mobilitás terjedése nem új törésvonalat jelent, hanem olyan, már korábban is létező mintázatokra épül, ahol a multilokális jelenlét és a rugalmas térhasználat a régió működésének szerves része volt. A szerzők külön kiemelik a nyugati irányú munkaerő-mozgások és határ menti dinamikák felértékelődését, amelyek már a rendszerváltást megelőzően megindultak, majd az EU- és schengeni csatlakozás után erőteljes térszerkezeti meghatározóvá váltak. A térszerkezet alakulását így egyre inkább a kombinált mobilitási formák – lakóhelyi stabilitás mellett végzett külső munkavégzés, napi vagy heti ingázás, multilokális jelenlét – határozzák meg.

A K129145 azonosítójú NKFI-kutatás zárótanulmánya (Gödri et al., 2024) rámutat, hogy a magyarországi visszatérő migráció erősen szelekciós folyamat, amelyben döntően a 20–44 éves, gazdaságilag aktív, jellemzően közép- vagy felsőfokú végzettségű mobilitási csoport tér haza. A visszatérés fő mozgatói a családi életciklus-események, a külföldi karrierlehetőségek korlátozottságának percepciója és a hazai munkaerőpiac javuló relatív megítélése. Empirikus eredményeik szerint a visszatérők jelentős hányada nem zárja le transznacionális pályáját: 30–40%-uk tart fenn cirkuláris vagy multilokális munkavégzést, miközben a humántőke-, készség- és kapcsolattanszferék csak akkor hasznosulnak, ha a hazai intézményi környezet képes ezeket integrálni. A zárótanulmány így alátámasztja, hogy a magyar migrációs rendszerben a mobilitás egyre kevésbé lineáris és egyre inkább hálózati, ciklikus és részben digitálisan mediált, amely illeszkedik a határmenti térségek – különösen Nyugat-Magyarország – diverzifikálódó mobilitási rezsimjeihez.

Ez a szelekciós logika összefügg azokkal a transznacionális gyakorlatokkal is, amelyeket Gábrriel és Horváth (2020) azonosítanak a visszatérő migránsok hazalátogatásai és hazautalásai kapcsán. A 2016. évi Mikrocenzus adatai alapján kimutatják, hogy a hosszú távú külföldi tapasztalattal rendelkezők többsége rendszeresen hazalátogatott, és jelentős részük anyagilag is támogatta Magyarországon élő családtagjait. A transznacionális aktivitás elsősorban a munkavállalási célú migránsokra, a férfiakra, az idősebb korcsoportokra és azokra volt jellemző, akik nem családtaggal éltek együtt külföldön. A tanulmány egyik fontos megállapítása, hogy a hazalátogatás és a hazautalás nem pusztán kapcsolattartási forma, hanem a hazatérés előkészítésének és a származási országhoz fűződő kötődések újratermelésének eszköze. A tanulmány által feltárt transznacionális gyakorlatok – a párhuzamos jelenlét és a relációs kötődések folyamatos fenntartása – arra mutatnak rá, hogy a mobilitás értelmezése nem korlátozható a fizikai térmozgásra. Ez a többpólusú, kapcsolati alapú térhasználat olyan strukturális előfeltételeket jelöl ki, amelyekben a mobilitás később digitálisan mediált formái is értelmezhetők.

Horváth (2019) elemzése szerint a Nyugat-Dunántúlról Ausztriába irányuló munkavállalási mobilitást elsősorban a jóval magasabb osztrák bérszint és az osztrák munkaerőpiac tartós keresleti többlete alakította. A 2003 és 2017 közötti időszakban az ausztriai foglalkoztatott ma-

gyar állampolgárok száma ötszörösére nőtt, 2017-re meghaladva a 32 ezer főt, ami a régió foglalkoztatottjainak mintegy 7,5%-át jelentette. Az ingázók főként középfokú végzettséggel rendelkező, többnyire 40 év alatti férfiak voltak, és a folyamat térben erősen koncentráldott: 2011-ben Győr-Moson-Sopronból 12 252, Vas megyéből 4 812, Zalából 893 fő járt át Ausztriába. Horváth hangsúlyozza, hogy az intenzív kiáramlás a magyar oldalon munkaerőhiányt és bérnövekedést idézett elő, különösen az ipari és szolgáltató szektorokban. E megfigyeléseket Szabó (2024) oksági azonosításra épülő empirikus elemzése is alátámasztja: számításai szerint a 2011-es osztrák munkapiaci nyitás mind Magyarországon, mind Szlovákiában negatív munkaerő-kínálati sokkot idézett elő, amely a határhoz közeli járásokban különösen erősen növelte a labour market tightness értékét. Becsült eredményei azt mutatják, hogy Magyarországon a tightness 1%-os növekedése átlagosan 0,23%-os bérnövekedéssel járt együtt, és a 2011–2017 közötti hazai bérnövekedés mintegy egynegyede ehhez a határ menti munkaerő-kínálati sokkhoz köthető, amelyet az Ausztriába irányuló intenzív ingázás váltott ki.

Balázs (2018) vizsgálata azt mutatja, hogy Sopron történetileg kialakult településszerkezete és határmenti pozícionáltsága olyan aszimmetrikus térgazdasági beágyazottságot eredményezett, amelyben a város funkcionális kapcsolatai tartósan nyugat felé orientálódnak. A kompakt városmag, a nyugati irányú közlekedési nyitottság és az agglomeráció Ausztria felé húzó gravitációja alacsony tranzakciós költségű határátlépést tesz lehetővé, és intézményesíti a helyi munkaerőpiac osztrák gazdasági térhez való kapcsolódását. A szerző által leírt „kettős térorientáció” – vagyis a magyar állami-közigazgatási keret és a nyugati gazdasági centrum egyidejű vonzásereje – olyan strukturális mobilitási rezsimet hoz létre, amelyben a napi ingázás, a multilokális jelenlét és a határ menti függőségi viszonyok hosszú távon normalizálódnak. Ez a térszerkezeti–identitásbeli konfiguráció közvetlenül magyarázza azt is, hogy a régióban a mobilitási formák diverzifikációja – beleértve a digitálisan közvetített vagy hibrid mobilitási mintákat – azért válhatott alacsony ellenállású, strukturálisan támogatott folyamattá, mert a határátlépés és a külső gazdasági centrumhoz való kapcsolódás már régóta a helyi társadalmi normalitás része, így az új mobilitási gyakorlatok nem igényelnek jelentős kulturális vagy intézményi alkalmazkodást.

Sopron gazdasági pozícióját a határ menti térségekben gyakran megfigyelhető aszimmetrikus integráció jellemzi: a város természetesen szuverén módon Magyarország része, ugyanakkor funkcionálisan egyre inkább az osztrák munkaerőpiac vonzáskörzetébe ágyazódik. Ez a jelenség a határ menti torzult centripetális kapcsolódás tipikus esete, amelyben a gazdasági gravitáció kifelé, a külső centrum irányába erősödik, miközben a nemzeti gazdasági térhez való belső kapcsolódás relatív értelemben gyengül. A kettős – de nem egyenrangú – térbeli beágyazottság strukturális egyenlőtlenségeket eredményez, mivel Sopron gazdasági teljesítménye és bérszintje nem a magyarországi belső térszerkezet logikáját követi, hanem a határ túloldalán működő centrumgazdaság dinamikájához igazodik. A város így egyszerre működik a belföldi migráció célpontjaként és az ausztriai munkavállalás kiindulópontjaként, ami tovább erősíti féloldalas gazdasági kapcsolódásait és térségi elkülönülését.

4.6. Társadalmi következmények: egyenlőtlenségek és fenntarthatóság

A virtuális mobilitás és *motilitás* ugyanakkor nemcsak lehetőségeket, hanem kockázatokat és új egyenlőtlenségeket is hordoz. A digitális infrastruktúrához való hozzáférés, a technológiai kompetenciák és az online térbeli jelenlét társadalmi rétegződést eredményez: a mobilitás immateriális formái csak azok számára nyitottak, akik rendelkeznek a megfelelő erőforrásokkal. Ez a jelenség a „digitális szakadék” (digital divide) újratermelődéséhez vezet, amely nem pusztán technológiai, hanem társadalmi reprodukciós kérdés (Bourdieu, 1984).

A határmenti régiókban a virtuális mobilitás és az ingázás kombinációja komplex regionális újraelosztási dinamikát hoz létre. A munkavállalók Ausztriában megtermelt jövedelme Sopronban és környékén jelenik meg fogyasztásként, lakásberuházásként, szolgáltatási igényként – ez részben pozitív gazdasági hatásokat eredményez. Ugyanakkor a jövedelmek térbeli

koncentrációja, az ingázásból kimaradók hátrányos helyzete, valamint a digitális mobilitásba való bekapcsolódás korlátai társadalmi egyenlőtlenségeket generálnak.

A fenntarthatóság szempontjából ez kettős kihívás: egyrészt a virtuális mobilitás csökkentheti a fizikai mobilitás környezeti terheit (pl. napi ingázás, közlekedési kibocsátás), másrészt azonban új, láthatatlan energia- és adatfogyasztási mintákat hoz létre, amelyek a digitális gazdaság ökológiai lábnyomát növelik (Stiglitz, 2019). A társadalmi és környezeti fenntarthatóság így csak akkor biztosítható, ha a virtuális mobilitás fejlesztése inkluzív módon, a társadalmi tőke újraelosztását is figyelembe véve történik. A digitális egyenlőtlenségek azonban nem pusztán technológiai vagy jövedelmi különbségekre vezethetők vissza, hanem mélyebb társadalmi tőke-struktúrákra is, amelyek alapvetően meghatározzák, ki képes belépni a virtuális és határ menti mobilitási rezsimekbe.

Farkas (2013) társadalmi tőke-elmélete közgazdasági szempontból azt mutatja, hogy a kapcsolati, információs és képzési tőke olyan hálózati erőforrások, amelyek csökkentik az információs aszimmetriákat és a munkaerőpiacra való belépés tranzakciós költségeit. A határ menti és digitális mobilitási formák ezeknek a tőketípusoknak a meglétét implicit belépési feltételként kezelik: azok a csoportok, amelyek erősebb társadalmi tőkével rendelkeznek, könnyebben férnek hozzá -esetünkben- az osztrák munkaerőpiac informális csatornáihoz, ajánlásaihoz és a virtuális munkavégzés digitális infrastruktúráihoz. Ezzel szemben a társadalmi tőkében alacsonyabb státuszú csoportok a fizikai és a virtuális mobilitásból egyaránt kiszorulnak, ami kumulatív előnyöket termel az erőforrás-gazdag csoportoknak, és tovább mélyíti a régió társadalmi és gazdasági polarizációját. A mobilitási rezsimekben megjelenő társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek így nemcsak a digitális hozzáférés vagy a határ menti munkaerőpiacok aszimmetriájából erednek, hanem abból az erőforrás-alapú különbségtérből is, amelyet Farkas (2013) társadalmi tőkeelmélete ír le. Ezt a megközelítést erősíti Tomay és Berger (2024) vizsgálata is, amely a vidéki dzsentrifikáció kapcsán kimutatja, hogy a különböző társadalmi csoportok eltérő térbeli habitusa, akcióradiusza és téralakítási képessége meghatározza, ki képes pozícióját erősíteni, és ki kényszerül térbeli vagy társadalmi kiszorulásra. A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a vidéki dzsentrifikációt nem pusztán gazdasági folyamatok, hanem a társadalmi csoportok eltérő térbeli habitusai és mobilitási predispozíciói mozgatják. Az újonnan érkező, magasabb társadalmi és kulturális tőkével rendelkező csoportok aktív téralakító gyakorlatokkal formálják át a falusi tereket, miközben az „öslakos” lakosság passzívabb, helyhez kötött habitusa miatt fokozatosan kiszorul a lokális erőforrásokból és döntési pozíciókból. A szerzők konklúziója szerint a dzsentrifikáció lényege egy tőke- és habitusvezérelt térfoglalási verseny, amely strukturálisan újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket.

A virtuális és határ menti mobilitás rendszere a társadalmi tőke eltérő eloszlásán, a digitális hozzáférés különbségein és a munkaerőpiaci kapcsolódások aszimmetriáin keresztül olyan kumulatív előnyöket termel, amelyek strukturálisan erősítik a *motilisabb* csoportok pozícióit. A fenntartható és inkluzív térségi fejlődés ezért csak akkor valósítható meg, ha a mobilitási lehetőségek bővítését kiegészítik a társadalmi tőke fejlesztésére, a digitális kompetenciák erősítésére és a határ menti gazdasági egyenlőtlenségek mérséklésére irányuló intézményi beavatkozások.

5. Összegzés és jövőbeli kutatási irányok

A tanulmány a migráció és mobilitás elméleti fejlődését a klasszikus modellektől a digitális korszakig ívelő elméleti keretben vizsgálta, és rámutatott arra, hogy a mozgás fogalma a 21. században kiegészült egy új dimenzióval: a virtuális migrációval, amely a fizikai migráció harmadik kimeneteként értelmezhető. Lee modelljének továbbfejlesztése révén alakítottuk ki új *Virtuális migrációs modellünket*, mely alkalmas keretet kínál arra, hogy a migrációs döntés immár nem kizárólag a kibocsátó és fogadó tér közötti fizikai átmozgás keretében értelmezhető, hanem a digitális térben megvalósuló relációs kapcsolódás kontextusában is, amelyben a moz-

gás és a helyhez kötöttség klasszikus oppozíciója elmosódik. A tanulmány elméleti hozzájárulása a migrációkutatáshoz abban áll, hogy a virtuális mobilitást a migráció strukturális és identitásbeli komponenseivel integrálja, megmutatva, miként válhat a hálózati jelenlét – megfelelő digitális infrastruktúra mellett – a mobilitás társadalmi reprodukciójának alternatív mechanizmusává a digitális mezőben, a társadalmi tőke és erőforráseloszlás új formáin keresztül.

Elméleti feltáró kutatásunk előkészíti annak a jövőbeli kvantitatív kutatásnak a dimenzióit, amely szakpolitikai kontextusban kívánja majd bemutatni a térség társadalmi egyenlőtlenségeinek jellemzőit, amely hozzájárulhat azok kezelési stratégiáinak kialakításához.

A Sopron–Burgenland térség e tanulmányban bemutatott példája igazolja, hogy a határ menti régiók a mobilitás új konfigurációinak kísérleti terepei: itt a fizikai ingázás, a digitális munkavégzés és a transznacionális identitás egymásra épülve alakítják át a térbeli és társadalmi struktúrákat, részben újratermelve, részben átrendezve a regionális erőforrásokhoz való hozzáférést.

A jövőbeli kutatások irányai:

- A virtuális migráció társadalmi beágyazottságának empirikus feltárása, kvalitatív és kvantitatív módszerekkel, különösen a mobilitási döntések erőforrás-feltételeire koncentrálna.
- A regionális gazdasági hatások elemzése, az addicionális jövedelmek lokális multiplikátor-hatásai, a fenntarthatósági aspektusok és a határmenti integráció gazdaságtani mechanizmusainak vizsgálata.
- A társadalmi egyenlőtlenségek, digitális hozzáférés és társadalmi tőke kapcsolatának feltárása, amely megvilágíthatja, hogy a virtuális mobilitás miként erősítheti vagy mérsékelheti a térségi kohéziót.

Összességében a tanulmány arra mutat rá, hogy a migráció jövője nem a fizikai mozgás megszűnésében, hanem annak társadalmi újratermelésében és digitális kiterjesztésében rejlik: a mobilitás immateriális dimenzióinak vizsgálata új elméleti és társadalompolitikai horizontot nyit a fenntartható és inkluzív határ menti fejlődés számára.

Irodalomjegyzék

- Balázs, F. (2018). Lokális identitáskonstrukciók vizsgálata Sopronban. *Studia Mundi – Economica*, 5(3), 3–18. <https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2018.05.03.3-18>
- Bozzi, A. (2024). Digital nomadism from the perspective of places and mobilities: A literature review. *European Transport Research Review*, 16, 50. <https://doi.org/10.1186/s12544-024-00663-z>
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.1080/10286630902952413>
- Brickell, K., & Datta, A. (Eds.). (2011). *Translocal geographies: Spaces, places, connections*. Ashgate.
- Calzada, I. (2024). Blockchain-driven digital nomadism in the Basque e-diaspora. *Globalizations*, 21(5), 777–802. <https://doi.org/10.1080/14747731.2023.2271216>
- Castells, M. (2009). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444319514>
- Castles, S. (2010). Understanding global migration: A social transformation perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1565–1586. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489381>
- Chang, I.-C., Liu, C.-C., & Chen, K. (2014). Push, pull and mooring effects in virtual migration for social networking sites. *Information Systems Journal*, 24(4), 323–346. <https://doi.org/10.1111/isj.12030>

- Clarke, K. (2025). The impact of remote work on mobilities in the UK. *Regional Studies, Regional Science*, 12(1), 472–487. <https://doi.org/10.1080/21681376.2025.2502113>
- Czaika, M., & de Haas, H. (2014). The globalization of migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48(2), 283–323. <https://doi.org/10.1111/imre.12095>
- Dreher, N., & Triandafyllidou, A. (2025). Understanding digital nomadism: A three-level framework for migration studies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 51(19), 4801–4820. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2025.2517353>
- Egedy, T. (2017). A külföldre ingázás statisztikai, demográfiai és területi jellemzői Magyarországon. *Területi Statisztika*, 57(4), 385–405. <https://real.mtak.hu/194829/1/ts570403.pdf>
- Elliott, A. (2020). *The culture of AI: Everyday life and the digital revolution*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315387185>
- Faist, T. (2013). The mobility turn: A new paradigm for the social sciences? *Ethnic and Racial Studies*, 36(11), 1637–1646. <https://doi.org/10.1080/01419870.2013.812229>
- Farkas, Z. (2013). A társadalmi tőke fogalma és típusai. *Szellem és Tudomány*, 4(2), 106–133. https://matarka.hu/koz/ISSN_2062-204X/4_evf_2_sz_2013/ISSN_2062-204X_4_evf_2_sz_2013_106-133.pdf
- Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.
- Gábrriel, D., & Horváth, V. (2020). Visszatérő migránsok transznacionális gyakorlatai a hazatérést megelőzően. *Demográfia*, 63(1), 35–71. <https://doi.org/10.21543/Dem.63.1.2>
- Gödri, I., Horváth, V., Kulcsár, L., Ligeti, A. S., Makay, Zs., & Obádovics, C. (2024). *Visszatérő migráció – szelekció, okok és hatások*. ELKH Társadalomtudományi Kutatóközpont. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.10653.93928>
- Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481–510. <https://doi.org/10.1086/228311>
- Haas, H. (2021). *A theory of migration: The aspirations-capabilities framework*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Hannam, K., Sheller, M., & Urry, J. (2006). Editorial: Mobilities, immobilities and moorings. *Mobilities*, 1(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/17450100500489189>
- Hardi, T. (2005). Határon átnyúló ingázás, munkavállalás az osztrák–magyar határon. *Tér és Társadalom*, 19(2), 65–81. <https://doi.org/10.17649/TET.19.2.1000>
- Hardi, T. (2015). A munkaügyi ingázás területi mintái Észak-Dunántúlon. *Területi Statisztika*, 55(2), 122–141. <https://real.mtak.hu/29610/1/hardi.pdf>
- Hardi, T., Hajdú, Z., & Mezei, I. (2009). *Határok és városok a Kárpát-medencében*. MTA Regionális Kutatások Központja.
- Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *American Economic Review*, 60(1), 126–142. <https://www.aeaweb.org/aer/top20/60.1.126-142.pdf>
- Hart, C. (1998). *Doing a literature review: Releasing the social science research imagination*. SAGE Publications.

- Hoffmann, T., & Solarte-Vásquez, M. C. (2022). The Estonian e-Residency programme and its role beyond the country's digital public sector ecosystem. *Revista CES Derecho*, 13(2), 184–204. <https://doi.org/10.21615/cesder.6772>
- Horváth, V. (2019). Az Ausztriába irányuló munkavállalási célú migráció a Nyugat-Dunántúli régióban. *Humán Innovációs Szemle*, 10(2), 81–106. <https://ojs.ppke.hu/hisz/article/view/78/61>
- Jakubowski, A. (2025). From commuting to connectivity? Cross-border telework and the evolution of cross-border labour markets. *Borders in Globalization Review*, 6(2), 25–37. https://doi.org/10.18357/big_r62202522209
- Kaufmann, V. (2018). *Rethinking mobility: Contemporary sociology*. Routledge.
- Kincses, Á., & Tóth, G. (2020). Magyarország térszerkezetének változásai 1870-től napjainkig. *Statisztikai Szemle*, 98(6), 522–546. <https://doi.org/10.20311/stat2020.6.hu0522>
- Kotka, T., Vargas, C. I., & Korjus, K. (2015). *Estonian e-Residency: Redefining the nation-state in the digital era*. Proud Engineers.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell.
- Massey, D. S. (1990). Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Population Index*, 56(1), 3–26. <https://doi.org/10.2307/3644186>
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://doi.org/10.2307/2938462>
- Miller, B. (2016). Mobility among the spatialities. *Annals of the American Association of Geographers*, 106(2), 266–273. <https://doi.org/10.1080/00045608.2015.1120150>
- Miočević, D., Micevski, M., & Michaelidou, N. (2025). Wanderlust and local choices: Unveiling digital nomads' preference for local brands through emotion, countryphilia, and identity. *International Marketing Review*, 42(2–3), 412–434. <https://doi.org/10.1108/IMR-07-2024-0245>
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167–235. <https://doi.org/10.2307/2979181>
- Sánchez-Moral, S., Arellano, A., & Díez-Pisonero, R. (2026). The impact of remote working on residential mobility in the metropolitan region of Madrid. *Cities*, 169, 106462. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.106462>
- Sheller, M. (2011). Mobility. *Sociopedia.isa*, 1–12.
- Sheller, M. (2018). *Mobility justice: The politics of movement in an age of extremes*. Verso. <https://doi.org/10.1080/2325548X.2020.1760059>
- Sheller, M., & Urry, J. (2006). The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A*, 38(2), 207–226. <https://doi.org/10.1068/a37268>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>
- Stiglitz, J. E. (2019). *People, power, and profits: Progressive capitalism for an age of discontent*. W. W. Norton & Company.

- Szabó, L. T. (2024). The effect of labour tightness on wages at the regional level in Central Europe. *Journal for Labour Market Research*, 58, 24.
<https://doi.org/10.1186/s12651-024-00383-w>
- Tammpuu, P., Masso, A., Ibrahim, M., & Abaku, T. (2022). Estonian e-Residency and conceptions of platform-based state–individual relationships. *TRAMES*, 26(1), 3–21.
<https://doi.org/10.3176/tr.2022.1.01>
- Tomay, K., & Berger, V. (2024). Habitus és térbeliség viszonya a vidéki dzsentifikáció kapcsán. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 14(2), 129–150.
<https://doi.org/10.18030/socio.hu.2024.2.129>
- Urry, J. (2000). *Sociology beyond societies: Mobilities for the twenty-first century*. Routledge.
- Urry, J. (2007). *Mobilities*. Polity Press.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024–1054. <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>
- Vertovec, S. (2019). Talking around super-diversity. *Ethnic and Racial Studies*, 42(1), 125–139. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1406128>
- Zelinsky, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*, 61(2), 219–249. <https://doi.org/10.2307/213996>

Az internetes hivatkozások utolsó ellenőrzésének időpontja: 2026. március 31.